

MECMAU'T-TEVÂRÎH (NASÛH)

manzum-mensur genel tarih eseri

Nasûh, Matrakçı (Matrakî) Nasûh (d. ?? - ö. 16 Ramazan 971/28 Nisan 1564)

?/? , Anadolu-Osmanlı Sahası, Yazılı Edebiyat / Divan Edebiyatı, 16. Yüzyıl, Türkçe, Arap Alfabeti, Manzum-Mensur, Tercüme, Tarih

Taberî'nin (ö. 923) *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk* adlı Arapça genel tarih eserinin Matrakçı Nasûh tarafından yapılan manzum-mensur tercümesi. Matrakçı; nakkaşlık, hattatlık ve silahşorlûğünün yanında tarih alanında verdiği eserlerle temayüz etmiştir (Atasoy 2015: 14-15). Matrakçı'nın Kanûnî Sultan Süleyman'ın (1520-1566) emriyle yazdığı *Mecmau't-Tevârih* adlı tercümesi, *Taberî Tarihi*'nin muhtasar tercümesini içermekle beraber yapılan tashih, ilâve ve zeyillerle Osmanlı dönemini de ihtiva edecek şekilde düzenlenmiştir (Saraç 2016: 1090). Eser bu haliyle tercüme olmaktan çıkmış ve ilaveli tercüme-zeyl şeklinde yeni bir mahiyet kazanmıştır (Yurdaydın 1965: 23-48, Babinger 1992: 74-75).

Eserin yazma halde bulunan üç cildi günümüze ulaşmıştır: Avusturya Milli Kütüphanesi'nde bulunan eserin birinci cildi, (Viyana Nationalbibliothek, Cod. Mixt. nu. 999, 1187) yaratılıştan başlamakta ve Hz. Süleyman'ın vefatına kadarki tarihi olayları anlatmaktadır. Paris'te bulunan ikinci cildi (Fransa Milli Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, nu. 50.), İran'da hüküm süren Keyânîler'in Hükümdarı Keykubad döneminden, Sâsânî Kisra'sı Nûşîrevân (531-579) zamanına kadarki hadiselerle ayrılmıştır. İstanbul'da bulunan üçüncü cildi (Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Fatih Koleksiyonu, nu. 4278) ise Hz. Muhammed'in doğumundan başlamakta Ertuğrul Gazi (ö.1282) devrinde Karacahisar'ın ele geçirilmesine kadarki dönemde vuku bulan hadiselerle son bulmaktadır.

Eserin müstakil olarak dördüncü cildi günümüze ulaşmamakla beraber Osmanlı dönemini anlatan müstakil bir cildin olabileceği de araştırmacılar tarafından ifade edilmektedir (Yurdaydın 2003: 144, Erkan 2011: 186). Nitekim bu ihtimal; Matrakçı'nın *Târîh-i Sultân Bâyezid ve Sultân Selîm, Süleymannâme, Mecmû-ı Menâzil, Fetihnâme-i Karaboğdan, Târîh-i Feth-i Şikloş* gibi telifatının aslında *Mecmau't-Tevârih*'e ait son cildin parçaları şeklinde yazılmış olma ihtimalini akla getirmektedir. Matrakçı'nın bu eseri, İslam tarih yazıcılığının en önemli kaynaklarından olan *Taberî Tarihi*'nin tercümesini içermesinin yanında, üçüncü cildinde Türkler'in kökenine, Gazneliler'e, Büyük Selçuklular'a, Anadolu Selçuklularına, Osmanlı Beyliği'nin ortaya çıkışına ve Ertuğrul Gazi zamanında Karacahisar'ın ele geçirilmesine dair konular hakkında anekdotlar nakletmesi açısından önem taşır. Ayrıca Matrakçı eserini, Rüstem Paşa'nın (ö.1561) emriyle *Câmiu't-Tevârih* adıyla üç cilt olarak ihtisar ederek daha sade bir üslupla kaleme almış ve ona ithaf etmiştir (İnan 2021: 16-17).

Yazarın biyografisi için bk. "Nasûh, Matrakçı (Matrakî) Nasûh". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nasuh-matraci-matraki-nasuh>

Madde Yazarı: **Araş. Gör. Dr. Ümit Eskin**

Yayın Tarihi: **02/03/2022**

Eserden Örnekler

el-Hamdülillâhi Rabbi'l-âlemîn ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidînâ Muhammedin ve alâ âlihi ve sahbihi ecma'in. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem "vüldtü fî zemeni melikin âdilîn" ya'nî ben bir âdil padişâh zamânında doğdum, dediginden murâd Nûşîrevân-ı Âdil zamânıdır.

Haber-i Mevlûd-i Muhammedini'l-Mustafâ Salevâtü'r-Rahmâni Aleyhi ve Selâmu

Tevârih kitâblarında şöyle rivâyettür ki ol yıl ki Ebrehe Mekketullâh üzerine fil getirüp helâk olmuşdu. Âhir zamân peygamberi Muhammed Mustafâ sallallâhu aleyhi ve sellem ol yılda dünyâya gelmişdi. Ol gece ki Hazret-i Risâlet sallallâhu aleyhi ve sellem dünyâya geldi. Rebîülevvelinin on ikinci gecesi idi. Bilgil ki Resûl hazretinin anası Benî Zühre kabilesindendir (Matrakçı Nasuh. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi. Fatih Koleksiyonu. vr. 1b).

Nazm

Geçid bulup bular cû-yı Fırât'a
Seherden kim süvâr oldılar ata

Süleyman Şâh hemândem depti atı
Kî ya'nî at-ıla geçe Fırât'ı

Önü yâr imiş uçdı nâgehânî

Bu madde Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü Projesi kapsamında hazırlanmıştır. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mecmau-t-tevarih-nasuh> bağlantısı üzerinden ulaşılabilir.

Kazâ irüb ayırdı atdan anı

Dökilüp hâslar tutunca anı
Ecel irüp iletdi Hakk'a cânı

Ecel her kime kim emr itdi takdîr
Ne takdîm itdi bir sâ'at ne te'hîr

Fenâdur bu cihân sanma bekâdur
Kanı ol kim Muhammed Mustafâ'dur (Matrakçı Nasuh. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi. Fatih Koleksiyonu. vr. 546b).

Kaynakça

Atasoy, Nurhan (hızl.) (2015). *Matrakçı Nasuh, Silahşor, Tarihçi, Matematikçi, Nakkaş, Hattat, Matrakçı Nasuh ve Menazilname'si : Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleymân Hân*. İstanbul: Masa Yay.

Babinger, Franz (1992). *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*. Çev. Coşkun Üçok. Ankara: KB Yay.

Erkan, Davut (2011). "Matrakçı Nasûh'un Hayatı ve Eserleri Üzerine Notlar". *Osmanlı Araştırmaları* 37: 180-197.

İnan, Göker (2021). "Târîh-i Âl-i Osmân (Rüstem Paşa Tarihi) Üzerine Notlar". *Kadim* 1: 11-35.

Nasuh, Matrakçı. *Mecmaü't-Tevârih*. Paris: Fransa Milli Kütüphanesi. Türkçe Yazmalar. nu. 50.

Nasuh, Matrakçı. *Mecmaü't-Tevârih*. Viyana: Viyana Nationalbibliothek. Cod. Mixt. nu. 999, 1187.

Nasuh, Matrakçı. *Mecmaü't-Tevârih*. İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi. Fatih Koleksiyonu. nu. 4278.

Saraç, Mehmet Ali Yekta (hızl.) (2016). *Bursalı Mehmed Tâhir, Osmânî Müellifleri*. C. III. Ankara: TÜBA Yay.

Yurdaydın, Hüseyin Gazi (1963). *Matrakçı Nasûh*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay.

Yurdaydın, Hüseyin Gazi (2003). "Matrakçı Nasuh". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 28. Ankara: TDV Yay.

Atıf Bilgileri

Eskin, Ümit. "MECMAU'T-TEVÂRÎH (NASÛH)". *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/mecmau-t-tevarih-nasuh>. [Erişim Tarihi: 27 Mart 2022].